

Een snapshot van de 4de Pijler in Vlaanderen

4de Pijlersteunpunt/11.11.11 - Jacques Mevis - Januari 2016

Actuele en representatieve cijfers over de 4de Pijler in Vlaanderen zijn belangrijk. Daarom organiseerde het 4de Pijlersteunpunt in november 2015 een bevraging van de **610** 4de Pijlerinitiatieven die op dat moment geregistreerd waren op de website van de 4de Pijler. **192** 4de Pijlers beantwoordden de vragenlijst. Een responsgraad van **31,8 %**.

Dat is een samenvatting van het onderzoek. Het volledige rapport, met de weergave van de resultaten en met cijfers en tabellen, kan je lezen op www.4depijler.be

Hoeveel 4de Pijlers zijn er in Vlaanderen?

Op 1 januari 2016 beschikte het 4de Pijlersteunpunt over gegevens van 872 actieve 4de Pijlers. Het steunpunt ontdekt echter regelmatig nieuwe initiatieven. Het is een realistische inschatting dat er naast de 872 gekende 4de Pijlers nog eens 25 % tot 50% ongekende 4de Pijlers zijn.

Dat brengt ons tot een totaal van **1090 tot 1308 4de Pijlers** in Vlaanderen.

Een totaalcijfer van 1300 4de Pijlers lijkt ons daarom realistisch om, in het kader van deze bevraging, een aantal extrapolaties te maken naar heel Vlaanderen.

Wie rekenen we tot de 4de Pijler?

Vanuit het 4de Pijlersteunpunt nemen we de negatieve definitie van Patrick Develtere als vertrekpunt:

Alle initiatieven gericht op ontwikkelingssamenwerking die NIET behoren tot de andere drie pijlers, zijn 4de Pijlers.

In de praktijk echter zijn de 4de Pijlers die we ontmoeten overwegend 'burgerinitiatieven' (of 'Particuliere initiatieven' (PI's), zoals ze in Nederland genoemd worden).

Een aantal groepen, zoals Institutionele 4de Pijlers of diasporagroepen, bleef bij deze bevraging eerder buiten beeld

De resultaten

Je komt 4de Pijlers vooral tegen in je gemeente en in Afrika.

Je ontmoet 4de Pijlers in de eerste plaats op lokaal niveau. Drievierden (74%) van de 4de Pijlers is actief in 1 tot 3 gemeenten. Slechts een kwart van de 4de Pijlers heeft een netwerk dat het gemeentelijk niveau overstijgt.

En in het Zuiden? Het overgrote deel van de 4de Pijlers richt zijn projecten op één land. Twee derde van de projecten situeren zich in Afrika. En meer dan de helft (56%) van de 4de Pijlers richt zich op de minst ontwikkelde landen.

De toplanden zijn India (75), DR Congo (74), Senegal (54), Kenia (48), Peru (37), Burkina Faso (33), Zuid Afrika (33), Gambia (30), Rwanda (29), Nepal (28)

Een 4de Pijler heeft gemiddeld 7,7 kernvrijwilligers en in totaal 27 medewerkers.

De kerngroep van een 4de Pijler bestaat gemiddeld uit **7,7 vrijwilligers**. Dat zijn de actieve medewerkers die de 4de Pijler mee sturen, die mee vergaderen, die vaste taken opnemen en die op regelmatige basis betrokken zijn bij het project. Bij meer dan de helft van de 4de Pijlers (54%) bestaat deze kerngroep uit 6 personen of minder. De kerngroep is dikwijls ontstaan uit een vriendengroep (67%) of vanuit een familiale context (35%).

In totaal heeft een 4de Pijler **gemiddeld 27 actieve medewerkers** die mee de handen uit de mouwen steken voor allerlei activiteiten en evenementen (kerngroep + losse vrijwilligers). Een kwart van de 4de pijlers bereikt zelfs 40 medewerkers of meer.

Uitgaande van de hypothese van 1300 actieve 4de Pijlers bereikt de 4de Pijler in Vlaanderen zo in totaal **10.050 kernvrijwilligers en 34.853 actieve vrijwilligers**.

4de Pijler zijn ook werkgevers!

Opvallend is dat 30 % van de 4de Pijlers ook mensen bezoldigd te werk stelt. Voor de 185 bevroegde 4de Pijlers gaat het in totaal om 616 jobs. Het merendeel van deze jobs (572) situeert zich in het Zuiden. Meestal gaat het om lokaal personeel. Toch gaat het bij 21 % van de jobs ook om Belgen of Europeanen die in het kader van het project hier of ginds worden tewerkgesteld. **Het toont aan dat 4de Pijlers ook werkgevers zijn, en niet noodzakelijk alleen maar vrijwilligersorganisaties.**

Het uitsturen van vrijwilligers en stagiairs.

42,1 % van de 4de Pijlers stuurt ook vrijwilligers uit naar het Zuiden om mee te werken in het project. Jaarlijks gemiddeld **3 vrijwilligers** per organisatie. 22,1 % van de 4de Pijler stuurt ook **stagiairs** uit naar het Zuiden. De 25 4de Pijlers uit de enquête die in 2015 stagiairs uitstuurden, stuurden in totaal 143 stagiairs uit.

Als we deze cijfers uitbreiden naar 1300 4de Pijlers zou dit betekenen dat in de loop van 2015 **3500 tot 4000 vrijwilligers en bijna 1000 stagiairs** een 'Zuidervaring' zouden hebben beleefd via een 4de Pijler.

Meer dan één dag per week aan het werk en minstens één keer per jaar op reis.

Een kernvrijwilliger is gemiddeld **10,9 uur/week** bezig met zijn engagement voor de 4de Pijler. Voor de helft (52 %) is dat minstens één dag per week, maar velen (30%) zijn er zelfs halftijds of voltijds mee bezig.

Twee derde (64,6%) bezoekt zijn project in het Zuiden minstens jaarlijks. Eén derde (32,9 %) zelfs twee keer per jaar of meer. Gemiddeld is er 1 maand per jaar (4,6 weken) iemand van de kerngroep aanwezig bij het project in het Zuiden.

De financiële inkomsten van de 4de Pijler.

Een Vlaamse 4de Pijler heeft een gemiddelde jaaronzet van **€ 48.872**. Voor 1300 4de Pijlers komt dat dan tot een **totale jaarlijkse omzet van € 63.533.600** voor de 4de Pijler in Vlaanderen.

De gemiddelde omzet wordt wel vertekend door een aantal grote 4de Pijlers, want **59,5 % van de 4de Pijlers heeft een omzet lager dan 20.000 euro**. Dat contrasteert met 10 tot 15 % van de 4de Pijlers die een omzet hebben tussen de 80.000 en de 500.000 euro.

Het gaat dus financieel goed met de 4de Pijler. De helft geeft aan dat hun omzet de voorbije drie jaar is gestegen. Bij 19,3 % is de omzet aanzienlijk gestegen of zelfs verdubbeld.

Het is niet onverwacht dat **giften van schenkers** en het **zelf organiseren van acties** als belangrijkste inkomstenbronnen worden opgegeven. Driekwart van de 4de Pijlers verkoopt producten of diensten

of heeft steun van sponsors, fondsen of bedrijven, maar dat wordt als veel minder belangrijk beschouwd.

84% van de 4de Pijlers ontvangt **subsidies** van één of meerdere gemeenten en 59% ontvangt provinciale subsidies. Toch beschouwt 70% van de 4de Pijlers deze subsidies niet als een onmisbare inkomstenbron voor hun werking, maar eerder als aanvullend.

Schenkers en donateurs.

Hoewel de inkomsten van schenkers als belangrijke inkomstenbron wordt opgegeven, heeft meer dan de helft van de 4de Pijlers (54%) **minder dan 50 vaste donateurs**. Gemiddeld hebben de 4de Pijlers in het onderzoek **110,6 donateurs per 4de Pijler**. Omgerekend naar 1300 4de Pijlers komt dit op een totaal van 143.780 donateurs voor heel Vlaanderen.

De helft (50,6) van de 4de Pijlers voorziet **fiscale attesten** voor haar schenkers. 17,6 % heeft hiervoor een eigen erkenning van het ministerie van financiën. Anderen doen dit via de Koning Boudewijnstichting (7,1%), via een NGO (14, 1%) of via een andere 4de Pijler (11,8%).

Betrokkenheid van 4de Pijler bij het lokaal ontwikkelingsbeleid in hun gemeente.

In 2007 was 44% van de bevroagde 4de Pijlers lid van een Gemeentelijke Raad voor Ontwikkelingssamenwerking (Develtere/Stessens, 2007). In 2016 is dat cijfer gestegen naar **69 %**. 19 % is zelfs aangesloten in meerdere gemeenten. Het geeft aan dat de 4de Pijlers opvallend meer betrokken zijn geraakt bij het lokale ontwikkelingsbeleid.

De deelnemers aan de enquête vinden bijna alle functies van de GROS op een gelijkwaardige manier belangrijk. Opvallend is dat financiële steun aan projecten hier toch niet uitgesproken op de eerste plaats komt. Zo hebben 4de Pijlers ook veel aandacht voor het deelnemen aan gezamenlijke acties en campagnes.

Met wie werken 4de Pijlers samen?

Naast samenwerking met de gemeenten, zoeken veel 4de Pijlers ook fondsen voor hun projecten via **scholen**. 57% werkt samen met scholen. De samenwerking met **hogescholen en universiteiten** gaat vooral om het uitsturen van stagiairs en vrijwilligers.

Heel wat 4de Pijlers (40%) vinden inhoudelijk steun en samenwerking bij een **NGO** of bij **een andere 4de Pijler**, maar die samenwerkingen zijn moeilijk in kaart te brengen en vragen verder onderzoek.

Bij welke overkoepelende campagnes vinden 4de pijlers aansluiting?

Eén op vier 4e Pijlers geeft aan dat ze niet betrokken zijn bij overkoepelende campagnes. Tocht wenst slechts 12% ook helemaal niet betrokken te worden. Drie vierden van 4de Pijlers is wel betrokken bij één of meerdere campagnes en staat daar ook open voor.

De helft van de 4de Pijlers staat open om betrokken te worden bij een eventuele campagne rond de SDG's. Ze zijn ook zeer beschikbaar om betrokken te worden bij acties die te maken hebben met het land waar ze actief zijn en bij acties en campagnes rond onderwijs.

Enkele besluiten

De 4de Pijler is een niet te miskennen actor in het landschap van ontwikkelings-samenwerking.

Met 1100 tot 1300 4de Pijlers in Vlaanderen, een gezamenlijke jaarlijkse omzet van meer dan 67 miljoen euro, zo wat 35 000 actieve vrijwilligers en meer dan 140.000 donateurs is de 4de Pijler onmiskenbaar een belangrijke actor binnen de ontwikkelingssamenwerking in Vlaanderen.

Het landschap van de 4de Pijler in Vlaanderen blijft min of meer stabiel.

4de Pijlers komen en 4de Pijlers gaan, maar het landschap van de 4de Pijler in Vlaanderen bleef de voorbije jaren min of meer hetzelfde. De vaststelling dat de resultaten van het onderzoek uit 2007 en bijna 10 jaar later in dezelfde lijn liggen, bevestigt dat.

'Grote' en 'kleine' 4de Pijlers.

Het lijkt wel terecht om, op basis van dit onderzoek, een onderscheid te maken tussen 'grote' en 'kleine' 4de Pijlers.

> Kleine 4de Pijlers.

Meer dan de helft van de 4de Pijlers heeft een omzet van minder dan 20.000 per jaar, werkt met een kerngroep van hooguit 6 vrijwilligers, is vooral zeer lokaal actief in één of twee gemeenten en heeft minder dan 50 schenkers, voor wie ze dikwijls ook geen fiscale attesten voorzien.

> Grote 4de Pijlers.

Dat contrasteert met een kleine groep (10%-15%) die 'grote' of semiprofessionele 4de Pijlers genoemd kunnen worden.

Ze hebben een omzet van 80.000 tot 500.000 euro, meer dan 250 vaste schenkers, een breed vertakt netwerk van vrijwilligers, actief in meer dan 5 gemeenten en dikwijls in meerdere provincies, met dikwijls een eigen erkenning voor het verlenen van fiscale attesten en soms ook met betaalde personeelsleden in Vlaanderen en/of in het Zuiden. Dit zijn initiatieven die dikwijls ook erg zichtbaar zijn in pers en media. De gemiddelde waarden in dit onderzoek worden dikwijls vertekend door deze 'grote' 4de Pijlers.

De vraag stelt zich of de 'grote' en de 'kleine' 4de Pijlers in de toekomst om een andere benadering vragen?

4de Pijlers staan open voor samenwerking en zijn steeds meer betrokken.

Het is opvallend dat 4de Pijlers veel meer betrokken zijn bij het gemeentelijk ontwikkelingsbeleid dan 10 jaar geleden. Er is ook veel bereidheid is om samenwerkingsverbanden aan te gaan op diverse actoren (overheden, ngo's, scholen). 4de Pijlers werken niet op een eiland en wensen dat ook niet te doen. Er is ook openheid om meer betrokken te zijn bij overkoepelende acties, campagnes en activiteiten, tenminste voor zover die betrekking hebben op het thema waar ze rond werken of het land waar ze hun projecten uitvoeren.

Dat is een samenvatting van het onderzoek 'Een snapshot van de 4de Pijler in Vlaanderen van het 4de Pijlersteunpunt'. Het volledige rapport, met de weergave van de resultaten en met cijfers en tabellen, kan je lezen of downloaden op www.4depijler.be of aanvragen bij het 4de Pijlersteunpunt.